

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ ПРАВНОГ ФАКУЛТЕТА У НИШУ

Наставно-научно веће Правног факултета у Нишу, својом одлуком 01-1532/26-2013_____ године, образовало је Комисију за писање Извештаја о подобности за јавну одбрану докторске дисертације „Руски конзервативизам-правно-политички аспект“, кандидата Мр Андреја Митића у саставу:

1. др Драган Чорбић, редовни професор Правног факултета у Нишу
2. др Ђокица Јовановић, ванредни професор Филозофског факултета у Београду
Марко Трајковић, ванредни професор Правног факултета у Нишудоцент
Правног факултета у Нишу

Пошто је детаљно прегледала и проучила написани рад, Комисија подноси Наставно-научном већу следећи:

ИЗВЕШТАЈ

Докторска дисертација кандидата мр Андреја Митића написана је ћириличним писмом (Times New Roman, фонт 12, проред 1,5) и предата у прописаном облику и прописаном броју примерака. Написана јасно, прегледно и језичко-стилски уредно на укупно 309 страница, од којих основни текст захвата обим од 297 страница, док преостали део припада литератури од 306 јединица углавном на руском и енглеском језику, док мањи број наслова припада српском језику. Структуру дисертације чине: увод, четири основна поглавља, закључна разматрања и попис коришћене литературе.

У уводу, кандидат износи друштвени и научни значај предмета истраживања, теоријски оквир, предмет, циљ и методе истраживања. Полазећи од става да проблемско поље феномена конзервативизма уопште, а руског конзервативизма посебно, представља недовољно изучено, евидентно „бело поље“ правне и политичке науке у нашој земљи, аутор сматра да разумевање структурних идејно-теоријских и методолошких особености ове парадигме може да пружи референтни оквир за (само)разумевање динамике ширих друштвених, а посебно правно-политичких односа, како на глобалном, тако и на регионалном и ужем националном плану. Дисертација се креће у теоријском оквиру постављеном од стране кључних руских аутора новог таласа који истражују у новој конзервативној правно-политичкој парадигми крајем XX и почетком XXI века попут: В.А.Гусева, Е.А.Попова, Г.И.Мусихина, А.В.Рјепникова, А.Ј.Минакова, Н.П.Андросенко и других, који са „пионирским“ ентузијазмом успостављају оквире дебате, развијају и нијансирају садржај и обим руског конзервативизма. Поред тога рад оперише и у теоријским координатама неколицине класика западне мисли посвећене теми конзервативизма уопште (попут: К.Манхајма, С.Хантингтона, Р.Кирка), западног конзервативизма (Н.О’Саливен, К.Епштајн), шире руске друштвене и правно-политичке мисли (А.Валицки, Н.Рјазановски) и конкретније конзервативне (Р.Пајнс), док се у српској научни мисли посебно истиче значај М.Суботића на пољу истраживања руске друштвене мисли као ширег тематског

оквира. С обзиром на предмет истраживања, његов дисциплинарни оквир обухвата историју политичких и правних доктрина, филозофију права, теорију државе и права, политички систем и политичку теорију. Узимајући у обзир хронолошки и појмовни оквир, аутор сматра да операционално одређење предмета истраживања захтева логичко-садржајну и концептуално-контекстуалну анализу следећих нивоа научних проблема: теоријско-методолошких проблема одређења конзервативизма уопште, посебно руског конзервативизма, његове генезе, периодизације, система вредности и дистинктивних обележја и савремене актуелизације.

Аутор полази од става да конзервативизам у савременом руском политичком систему има дискурзивно привилегован статус, етаблиран као академски и политички *mainstream* и владајућа легитимациона формула. Међутим, аутор тврди да је целокупну руску правно-политичку традицију немогуће интерпретирати изван контекста конзервативизма. Идеју државе он посматра као централну категорију руске конзервативне правно-политичке мисли, без које је немогуће разумети идеју права коју она излучује, а која представља најслабије изучен, по тврдњи кандидата, научно занемарен део идејног корпуса руског конзервативизма, не само у нас. Предмет истраживања у свом средишњем делу зато подразумева аналитичко праћење идејних и структурно-функционалних трансформација (руске) државе, почев од њене традиционалне, преко модерне, све до савремене (пост)модерне варијанте и анализе најновије идејно-идеолошке конфигурације на доминантно конзервативном пољу руског политичког система. Примарни циљ истраживања јесте да се пружи дескрипција и класификација предмета истраживања, а крајњи циљ представља објашњење и прогноза развојних могућности појаве која се истражује. С обзиром на сложеност феномена руског конзервативизма уопште, а његових правно-политичких аспеката посебно, захтева се интердисциплинарни приступ. У том смислу, предмет истраживања захтевао је следеће методе: *основне научне логичке методе* (анализе, и то: анализе садржаја, генетичке анализе, каузалне, дескриптивне и структурно-функционалне анализе), синтезе, индукције, дедукције, апстракције, конкретизације, генерализације, специјализације, дефиниције, класификације, доказивања и оповргавања; *историјски, социолошки, нормативистички, компаративни, системски и херменеутички метод, као и метод студије случаја.*

У првом делу под називом *Проблем одређења конзервативизма*, кандидат указује на сложеност и вишедимензионалност феномена конзервативизма, који се као „суштински споран“ концепт отима једностраном одређењу и захтева експликацију свог значења на позадини различитих теоријских приступа који ка њему воде. Сабирањем значења ових приступа трага се за вредносном резултатом њиховог смисла и испитују тешкоће заснивања једне интегралне дефиниције конзервативизма. Аутор то чини кроз анализу терминолошко-појмовне и историјске генезе феномена, ситуационо-функционални и вредносно садржајни приступ, док посебну пажњу поклања дистинкцији традиционализма и конзервативизма. Наглашавајући еклектичност у прилазу одређењу конзервативизма, он заузима став да сваки од њих захвата значајан аспект и да ниједан не треба апсолутизовати. Као полазно одређење, он узима конзервативизам као реактивни феномен, који се јавља онда када се реализација традиционалних вредности доводи у питање. У том смислу, важно је Манхајмово полазиште да француска буржоаска револуција представља „катализатор“ рађања конзервативизма на тлу Европе. Ипак, кандидат наглашава, да с обзиром на чињеницу да оно што јесте вредносно језгро традиције нема универзални карактер,

односно, да традиција мења свој садржај у зависности од историјских, социо-културолошких, религиозних, политичко-правних и других услова, да је у теоријско-методолошком смислу упутније говорити о *конзервативизмима*, а не некој општој теорији конзервативизма. У том склопу посебно је важно одредити се према *руском конзервативизму*, његовој генези, етапној трансформацији и вредносно-садржинској структуралној конфигурацији. Указујући на бројне теоријско-методолошке проблеме истраживања руског конзервативизма уопште, а његових правно-политичких аспеката посебно, аутор наглашава да је сама употреба концепта конзервативизма у руском контексту упитна, с обзиром да се ради о еминентно западно-европском феномену. Међутим, он наглашава да је тако и са осталим правно-политичким појмовима обликованим у западноевропској традицији мишљења, који, када се примене на руски контекст, се у извесном смислу деформишу, а сам контекст измиче, постајући за њих „неухватљив“. Наглашава се на самом почетку *парадоксална природа* руске конзервативне правно-политичке и шире друштвене мисли, који се већ више од два века одиграва у непрестаном позајмљивању европског модерног интелектуалног инструментаријума и истовременом отклону од њега.

У другом делу, под именом *Руски традиционалистички конзервативизам*, аутор посебно теоријски обрађује проблем генезе руског конзервативизма, где анализирајући различите интерпретативне приступе овом проблему, ендogene и екзогене узроке његовог настанка, сам одређује руски конзервативизам као идејно-политички ток који се јавља као *трострука реакција*, и то на: 1) унутарњу рационализацију државног и друштвеног живота изазвану реформама Петра I 2) оријентациону и идентитетску кризу изазвану француском буржоаском револуцијом и наполеоновском претњом и 3) саму европску „реакцију“, односно теоријски и практични напор европског конзервативизма (Е.Берк, Ж. де Местр, Л. де Бонал, немачки романтизам) да понуди плаузибилан одговор изазовима Новог доба. Даље се у овом делу, на другом нивоу анализе врши тематизација пројављивања система вредности руског конзервативизма у правно-политичкој сфери у конкретно-историјским условима, епохама, правцима мишљења, појединачним учењима. Кроз проблемске блокове *човек-друштво-држава-право* анализира се конгломерат идеја руског конзервативизма. С обзиром да се он јавља као идејни антипод либерализму, његова вредносна, социјал-политичка и државно-правна аргументација има дуалну дискурзивну структуру, чији катализатор служи разматрање односа Русије и Европе. Реконструкција и интерпретација кључних сегмената ових проблемских блокова одвија се кроз анализу учења „етапних“ аутора руског традиционалистичког конзервативизма: Н.М.Карамзина, С.С.Уварова, словенофила, Н.Ј.Данилевског, К.Н.Леонтјева, К.П.Победоносцева и Л.А.Тихомирова.

У трећем делу, под именом *Модерни руски конзервативизам*, аутор издваја учења И.А.Иљина и евроазијског идејно-политичког покрета. Модерни руски конзервативизам, по схватању аутора развија се, углавном, у периоду између два светска рата, у атмосфери *радикалног* конзервативизма, односно идејно-вредносном оквиру *конзервативне револуције*. Они се крећу у идејно-критичком отклону према руској дореволюционарној интелектуалној традицији са једне стране, али и западно нововековном мишљењу које се историјско-политички реализује у форми либералне демократије. Аутор посебно садржајно анализира правно-политичке концепције И.А.Иљина кроз проблемске блокове: држава и политика, будућност руске државе, идеја права која се посматра кроз однос природног и позитивног права, правне свести и

њене кризе. Идеократски модел државе евроазијаца чини посебан сегмент истраживања.

У четвртном делу, под називом *Савремени руски конзервативизам*, кандидат успоставља филозофски, политиколошки и правни теоријски контекст јављања савременог руског конзервативизма, где сумирајући егзогене претпоставке његовог појављивања, закључује да се оне налазе у *кризном* моменту преласка из модернистичке на постмодернистичку парадигму друштвених и политичко-правних односа. Затим, кандидат посебну пажњу усмерава на *еволутивне фазе* савременог руског конзервативизма, реконструишући и интерпретирајући његову генезу, развојне трансформације у последње две деценије, као и аксиолошку конфигурацију његовог идејно-идеолошког језгра. Аутор га разумева као одговор на кризу изазвану либерално-модернизацијским транзиционим процесима и закључује да је конзервативни одговор као императивни налог времена у Русији, формулисан је у две равни које се до данас структурно преплићу: академској-ревитализацијом богатог наслеђа мисаоне традиције руског конзервативизма и друштвено-политичкој, где се покушава са операционализацијом овог идејног склопа на новонастали друштвени контекст. Полазећи од одређења да се савремени руски конзервативизам појављује као реакција на епохални друштвени и политичко-правни склоп посткомунистичке Русије, аутор закључује да је у његовом развоју могуће идентификовати две еволутивне фазе. Прва фаза везује се за јелџинску, *препутиновску* Русију, када се концепт конзервативизма бори за сопствену реафирмацију, рехабилитацију и легитимацију. У овој фази он наступа критички-опозиционо, опонирајући доминантном либерално-демократском дискурсу, чинећи један од вредносно-политичких полова који структурно конституишу изражено поларизовано, дуално политичко поље јелџинске Русије. Прва, *препутинска* фаза савременог руског конзервативизма, иако има најпре анти-комунистички импулс, развија се у ширем контексту глобализацијског пројекта универзализације постисторијског западног модела, који у унутарњем руском друштвено-политичком контексту задобија облик радикалне либерално-демократске вестернизације. Управо је то контекст у коме руски конзервативизам у својој последњој хипостази тражи разлог свог реактивирања и права на равноправно учешће у политичком животу. Другу фазу, која се формира у политичко-правном контексту *путиновске* Русије, одликује успостављена *хегемонија* конзервативног дискурса, у којој се, заправо, конзервативни дискурс претвара из алтернативног у доминантни. Аутор уочава да се почетком XXI века успоставља нова конфигурација руског политичког поља која трансцендира дуализме јелџинске епохе и креће се с оне стране етаблиране (псеудо)левице и (псеудо)деснице. Кандидат посебно наглашава да се, у овој визури, трага за моделом стабилизованог поретка на базично руском систему вредности, на начин успостављања друштвеног, овог пута *конзервативног* консензуса, на начин како је то учињено у С.А.Д (либерални консензус) или како се то покушава у ЕУ (социјал-демократски консензус). Овакав консензус представљао би аутохтону, али конкуришућу западу парадигму уређења друштвено-политичких односа у ери глобализације. Кандидат закључује да не постоји потпуно слагање у овом немонолитном конзервативном идејно-политичком пољу, и да је могуће уочити више паралелних визија моделовања руске државе почетком новог миленијума, које се развијају на заједничкој-конзервативној основи. Он представља оне најдоминантније идеолошком панорамом савременог руског конзервативизма, кроз три студије случаја. Најпре, анализом фундаменталних и оперативних слојева идеологије *Свенародне руске партије Јединствена Русија*, која кроз формулу „суверене демократије“ еманира своју

ситуационо-функционалну димензију, али и идејно-теоријско језгро које, ослањајући се на конзервативну имисаону традицију, трагајући за либерално-конзервативним консензусом у руском политичком систему, претендује на формулацију и операционализацију руске „меке моћи“ која би била конкурентна на регионалном, и ширем глобалном плану. Затим представљајући критику путинизма „здесна“, од стране идејно-идеолошког политичког тока *младоконзервативизма*, за кога тврди да представља интелектуалну окосницу и теоријску супстанцу савременог руског конзервативизма из последње еволутивне фазе. Разматрајући етапни развој овог покрета, његове идеје и принципе, као и место и улогу коју заузима у савременом идеолошком пољу, кандидат закључује да ће својом структуром и идејном динамиком, младоконзервативизам пресудно утицати на еволуцију руског конзервативизма почетком овог миленијума. Анализирајући и интерпретирајући сам идејни садржај идеологије младоконзервативизма, и реконструишући његову историјску и теоријску логику, кандидат закључује да шири теоријски оквир из кога произлази конзервативна критичка методологија *младоконзервативизма*, припада, иако не у потпуности садржајно, онда свакако стилистички и ситуационо патосу *конзервативне револуције*. Последњи ниво тематизације идеолошке панораме савременог руског конзервативизма резервисан је за *неоевроазијски идеолошки пројекат* Русије као постмодерне империје. Тумачећи га као одговор на изазове глобализације и десуверенизације, неоевроазијска постмодернистичка ренесанса концепта империје на руском тлу тумачи се кроз следеће нивое анализе: империја као премодерни, модерни и постмодерни концепт и Русија као евроазијска постмодерна (против)империја. Сумирајући налазе овог идеолошког блока, он у њему идентификује пројекцију државе „трећег пута“. То значи, патерналистичке државе која у себи спаја принципе социјалне правде и социјално-леве економије са вредносним конзервативизмом и културолошким традиционализмом (са централном улогом православља). На тај начин, оваква држава остаје лојална магистралном току руске историје, тражећи пут између ортодоксно марксистичког пута (спајање леве економије са левом политиком) и десно-диктаторских режима (спајање десно-тржишне финансијско-олигархијске економије и десно-конзервативне политике).

Закључна разматрања чине посебно занимљив део ове дисертације. У њима аутор свој хронолошки начин излагања допуњује проблемском реконструкцијом кључних аспеката свог предмета истраживања и изводи генерализације. Кандидат износи тврдњу да конзервативизам представља доминантни образац који моделује руску културу уопште, а политичко-правну посебно. Руска хиљадугодишња државно-правна традиција сведочи најпре о доминацији традиционализма, а потом у последња два века о реформулацији традиције језиком новог времена, што и посматра као основни смисао конзервативизма као феномена. Ова миленијумска традиција сведочи о доминацији конзервативног погледа на свет, што не значи да она не познаје либерално-реформаторске или лево-радикалне интервенције у њен чврсто структурисан идејни и политичко-правни контекст. Ипак, као историјско-вредносна константа јавља се факт да овакве модернизацијске таласе на руском тлу, по правилу смењују још жешћи таласи *реакције*. Након анализе њиховог садржаја, кандидат закључује да се политичко-правни аспекти руског конзервативног погледа на свет формирају у оквиру четири велика цивилизацијско-историјска контекста, који структуришу и дефинишу његов етапни развој. *Први* контекст развија се унутар предисторије руског конзервативизма и фундиран је традиционалним политичко-правним мишљењем које рефлектује пад Византијског царства и формира се у идејном склопу *translatio imperii*, тј. концепта Московског царства као „Трећег Рима“. *Други* контекст представља раван

прозападне апсолутистичке модернизације Петра I и духовно-историјски контекст француске буржоаске револуције. Традиционални руски конзервативизам формира се и развија у њима задатим координатама и структурише своје идејно-идеолошко поље рефлектујући традиционални поглед на свет, који сада бива посредован императивима модернизације. *Трећи* контекст представља октобарска, бољшевичка револуција 1917. године, али и паралелни ток кризе либерално-демократског поретка између два светска рата на тлу (западне) Европе. За разлику од традиционалног, модерни руски конзервативизам носи примарно опозициони духу времена карактер, задобијајући конзервативно-револуционарне идејне контуре. *Четврти*, савремени контекст подразумева на историјском пољу слом СССР, универзализацију западног либерално-демократског модела који на руском тлу добија изглед „либералне револуције“, док се на теоријском плану појављује нови постмодерни идејни елемент у коме започиње да се креће. Сваки од ових великих контекста подразумева своје етапне фазе, које су, пре свега реакција на цивилизацијско-модернизацијске услове диктиране од стране запада.

У том смислу, иако руски конзервативизам представља део општег тока европског конзервативизма, перпетуирањем оригиналних специфичности, сматра да представља његову аутономну грану, како у својим идејно-садржајним, тако и у ситуационо-функционалним видовима. Оно што дели са европским конзервативизмом јесте идеолошка арена савремености која подразумева конфликтно усмерене векторе стратешких концепција за разрешење кризе коју репродукује стање модернитета. Руски конзервативизам одликује својеврсно кашњење у политичкој рефлексији, која позајмљујући концепте из западног, пре свега конзервативног, идејног арсенала, утискује их у руски контекст где задобијају другачији садржај и смисао.

Уколико је реч о самом идејном садржају, кандидат налази да је политичке и правне аспекте руског конзервативизма немогуће интерпретирати изван њихове фундаменталне филозофске равни. Она формира шире онтолошко, епистемолошко, антрополошко, методолошко и аксиолошко језгро, око кога се сабирају политичке и правне вредности. Њихове епохалне државно-правне трансформације и модификације имају инструментално-протективну улогу његовог очувања. У том смислу, *традиционални руски конзервативизам*, најдужега временског трајања и најширег теоријског захвата дефинише вредносни оквир који ће бити ретематизован, реконтекстуализован и, у складу са духом времена инован у његовој *модерној* и *савременој* варијанти. Фундаментална филозофска раван руског конзервативизма подразумева следеће. На *онтолошком* плану кључно је очување духовно-религиозне традиције у форми источног хришћанства, односно руске рецепције православља византијског корена. С обзиром да православље чини стожерну вредност руске традиције, конзервативним су се сматрала само она учења која се на њега ослањају и њега очувавају теоријски, али и у друштвеној и политичко-правној пракси. Највећи филозофско-теоријски напор ка осмишљавању ове традиције налази код словенофила, док код осталих конзервативних формација или мислилаца, оно има инструменталну, саморазумевајућу, аксиоматску вредност. На *епистемолошком* плану, одликује га антирационализам, који врхуни у словенофилској интерпретацији „целовитог знања“, које, не супротстављајући се разумској спознаји као таквој, критички указује на његову једностраност, захтевајући јединство разумске, чулне, вољне и верске сфере у човеку.

Овакве онтолошко-епистемолошке претпоставке, воде специфичним *антрополошким* и *социјално-методолошким* закључцима. На антрополошком плану

трага се за личном димензијом људског бића које треба да отеловљује нормативни концепт целовитости, на трагу критичког отклона према либералном индивидуализму, са једне и лево-радикалном колективизму са друге стране. Овакав концепт личности директно је супротстављен модернизацијско-просвећеном антрополошком оптимизму. Он представља критику либералне представе о човеку као апстрактном субјекту која се ослања на економско-политички редукционизам, инсистирајући на својеврсној етици дужности, деонтолошки заснованом моралном систему с оне стране хипотетичког императива, кантовском терминологијом изречено. На друштвеном плану се кроз својеврсну методологију органицизма, трага за саборном концепцијом „друштва“. Она би требало да реши, практично нерешив за западну социјално-политичку и правну мисао по схватању мислилаца руског конзервативизма, конфликт између појединца и друштва. Оваква концепција има својеврстан антилиберални карактер, трагајући за концептом „унутрашње слободе“ и није ослобођена друштвеног хијерархизма као своје структурне особености.

У овом контексту важно је одредити се према односу који руски традиционални конзервативизам има према модернизацији. Иако је непорецива његова доминантно традиционалистичка оријентација, која подразумева одређени антипрогресивистички, или још боље антибуржоаски и антикапиталистички сентимент, не може се рећи да је руски конзервативизам себе легитимисао као противника сваког прогреса. Ствар је у томе, да он не види у свакој реформистичкој интенцији корак напред. Проблематизујући питање етичко-политичке и цивилизацијске *цене прогреса*, они њему супротстављају концепт *развоја*, који омогућава промене уз очување супстантивног идентитетског језгра. Традиционализам, који подразумева антирационализам, антипрогресивизам и антииндивидуализам, репродукује изразито антизападни (антиевропски) систем вредности, као вредносни контрапункт удару модерне по свим кључним линијама руског цивилизацијског идентитета, који започиње још од вестернизацијско-модернизацијског модела Петра I. Тако, однос Русије и Европе, представља својеврстан мета-теоријски оквир унутар кога се одвија борба за легитимацију идеја руског конзервативизма. Његово посебно занимљиво дистинктивно обележје чини чињеница да су највећи пропоненти руске конзервативне мисли, његови „етапни“ аутори, по правилу прелазили пут од либерално-европских ка руско-конзервативним убеђењима. Дакле, руско антизападњаштво посредовано је западњаштвом, што му даје посебно јак и непоколебљив карактер. Као истовремени под-дискурс, може се уочити стална претензија да се у традиционалном руском конзервативизму формулише идеја „Друге Европе“, „истинскије“ од модерне Европе „деформисане“ вредностима француске буржоаске револуције, док се паралелно инсистира на самобитном руском историјско-цивилизацијском и политичко-правном типу.

Стожерна вредност на *политичко-правној* равни која се изводи из овако структурисаног теоријског фундамента јесте *држава* која стоји у одбрани овако формулисаног идентитета, а чија тематизација у традиционалном руском конзервативизму поприма облик одбране *самодржавља*, као уникалног руског политичко-правног поретка. Свакако, у различитим етапама његовог развоја или мисаоним трендовима у оквиру истих етапа, тај акценат није подједнако изражен. У *status quo* конзервативизму Н.М.Карамзина, С.С.Уварова или К.П.Победоносцева, који су оријентисани на апологију конкретних њима савременог политичког система и противе се његовим конституционално-револуционарним преображајима,

самодржавље наткриљује остаје вредности и представља кључни објект очувања. Са друге стране, у оригиналној словенофилској теоријској синтези која улази у „немогућу мисију“ спајања *реакционарног* по духу конзервативизма који у старој Русији, Московском царству види „златно доба“ и *либералне* методологије за коју пледирају, самодржавље нема вредност *per se*, али има колосалну инструменталну улогу у очувању самобитности руског народа. Цивилизацијски приступи у виду панславизма или византизма, још јаче подцртавају улогу руског самодржавља у одбрани од навале западног прогресивистичког либерално-егалитаристичког духа. У овом периоду се, иако избегавајући да теоријски заснују концепцију самодржавља, ипак формирају теоријске контуре заснивања самобитности руске политичко-правне формације, која ће тек у синтези Л.А.Тихомирова, задобити чистији смисао самодржавља као принципа власти духовно-моралног и надјуридичког садржаја, који подразумева идеју јединства владара и народа. Аргументативни склоп уприлог самодржавља подразумева стандардно критички отклон према либералној методологији конституционализма, парламентаризма, демократизма (не одбацујући притом могућност заснивања „своје“ органске демократије, која би се уклапала у изложену аксиолошку конфигурацију).

У том смислу кључна формула легитимитета традиционалног руског конзервативизма, не лежи у либерално-демократској вестернизацији, већ, управо супротно, лежи у провокативној тријади С.С.Уварова: *Православље. Самодржавље. Народност*. Утицај хришћанске традиције на концепције државе традиционалног руског конзервативизма је очигледан. Она по свом садржинском смислу и цивилизацијско-политичкој оријентацији представља својеврстан отпор либералној концепцији државе као „ноћног чувара“ и њеној демократски-секуларизованој форми. Другачије речено, у овој традицији мишљења превладава патерналистички концепт државе, државе која је и дневни и ноћни чувар. У најбољој традицији историцизма, прихвата се став да државна форма не може бити произвољна нити механички импортована, већ мора да произлази из традиције, из специфичне политичке културе. Идеја *права* представља најмање разрађен део идејно-теоријског корпуса руског традиционалног конзервативизма. Иако, садржајно маргинализована и фрагментарно изложена, она представља, ипак, атрактиван истраживачки задатак издвајања више нивоа тематизације и на овом структурном плану руске конзервативне мисли. Налазећи се на маргинама примарног теоријског интереса, анализом учења Н.М. Карамзина и словенофилске концепције права, долази се до закључка да право у овој мисаоној традицији представља својеврсну релативну, чак антивредност. Наиме, посматрајући га као формалну рационализацију друштвених односа која произлази, пре свега из римске правне културе, ови аутори у њему не виде више од „нужног зла“ или инструменталне вредности. Ова инструментална вредност подразумева својеврсну реализацију пре свега духовно-моралних вредности. Штавише висок ниво правне културе једне цивилизације тумачи се његовим директно-пропорционалним духовно-моралним падом, где критичку мету представља модерни запад. У том смислу, у праву се види религиозни основ, где примат дужности игра централну улогу. Тако, изразити антиконституционализам, отпор према свакој врсти формализације друштвених односа сведочи о својеврсном „правном ниҳилизму“ у руској политичко-правној култури, која демонстрира критички отклон према правном позитивизму и јуснатурализму западне провенијенције којима се супротставља својеврсни јуридички морализам. Парадоксално, служећи се рационалистичком методологијом критике, негативно-критички моменат доминира над садржајно-афирмативним у руској конзервативној правној мисли. У нешто развијенијој форми,

идеја права у руском традиционалном (дореволюционарном) конзервативизму, јавља се у учењу Л.А.Тихомирова, код кога се поред традиционално-конзервативних, пројављују и одређени либерални елементи у поимању права, чинећи од овог аутора својеврсну прелазну фигуру ка *модерном* руском конзервативизму.

Може се рећи да је традиционални руски конзервативизам са својим идејно-идеолошким оквиром, са мање или више успеха, у различитим својим модификацијама бивао доминантним мисаоним током руског „дугог“ XIX века. Међутим, већ почетком XX века, бивало је јасно да модернизацијски *input*, захтева адаптацију традиционалних државних структура на нове захтеве времена. Покушаји теоријског и практичног иновирања самодржавног политичко-правног модела, нису дали резултата. Опште је место данас, да доминантно конзервативни поглед на свет и практично модернизацијски процеси нису решени еволутивно-реформаторским путем, већ револуционарним сломом руског царског самодржавног поретка. Између француске буржоаске револуције и бољшевичке револуције затворен је на тлу Русије један политичко-правни, али и филозофско-цивилизацијски круг, а једна миленијумска традиција пресечена. Међутим, оно што ће остати као чињеница, јесте запањујућа експликативно-предиктивна моћ концепција руског традиционалног конзервативизма-његови пропоненти били су најмање изненађени епилогом нагомиланих противречности своје епохе.

Модерни руски конзервативизам, који се развија у емигрантском духовно-историјском контексту и конзервативно-револуционарном идејном склопу, репродукује неке од најмаркантнијих црта руског традиционалног конзервативизма, операционализујући их у новом постмонархистичком контексту. Иљин је по схватању кандидата незаобилазна фигура разумевања и саморазумевања руске филозофско-правне традиције. Као мислилац *кризе* чији је епохални смисао изражавао у свом делу, он је нарочиту пажњу обраћао на кризу западноевропске, али и руске правне свести. Политички конзервативизам И.А.Иљина на синтетички начин сабира кључне вредносне компоненте традиционалног руског конзервативизма. Ипак, он је *модеран* јер их у новом постреволуционарном и постмонархистичком кључу трансформише и проблематизује, отварајући перспективу њиховог развоја и у савремено доба. Иако декларативно остаје веран традиционалним вредностима самодржавља, он у духу конзервативно-револуционарног мишљења, допушта и чак пројектује његову секуларизовану варијанту, где се царска позиција трансформише у ауторитативно-очинску фигуру диктатора, племство у аристократију духа, а саборност у народни солидаризам. Његово антизападњаштво задобија у атмосфери левог и десног тоталитаризма сасвим нови квалитет, где се оно појављује као противљење не само западним либералним и лево-радикалним, већ и десно оријентисаним тоталитарним пројектима, трагајући, опет, за оригиналним путем руског развоја. Захтев за одговорним приступом патриотизму и национализму има посебну вредност, у смислу њихове рехабилитације у епохи интернационализма и космополитизма.

Што се тиче његове идеје права, може се рећи да је одликује својеврстан динамизам који учитава у њу један вредносни комплекс, карактеристичнији за либералну природно-правну позицију. Штавише, на начин Иљинове тематизације, може се рећи да је спроведена својеврсна рехабилитација права као таквог, као феномена маргинализованог у ранијем периоду. Ипак, то не значи да његова идеја права није бременита противречностима. Трагајући за једном продуктивном синтезом између

индивидуалних, националних и општечовечанских вредности, моралне аутономије појединца и интереса нације и државе, унутрашње и спољашње слободе, права и морала, природног и позитивног права, метафизичких основа и практичне реализације идеје права, Иљинова филозофско-правна концепција тражи излаз из антиномичности проблема хармонизације појединачног и општег, субјективног и објективног, коначног и вечног.

Савремени руски конзервативизам, по тврдњи кандидата, доноси једну важну методолошку новину. Наиме, он је први који се недвосмислено самоидентификује на тај начин. Док у традиционални и модерни руски конзервативизам, тек накнадно и теоријско-методолошки проблематично, „учитавамо“ *конзервативност* као аналитички концепт којим се најбоље „хвата“ и капсулира дух епохе и политичко-правних становишта, дотле се савремени руски конзервативизам идеолошки самодетинише и легитимише на тај начин, без устезања. Једна такав став изражен је у прегантној формулацији да: „конзервативизам може и дужан је да постане филозофска и практична алтернатива идеологији и пракси глобализације, и да се у XXI веку традиција руског конзервативизма, њено стваралачко осмишљавање и развој јавља једним од најважнијих источника формирања филозофске и друштвено-политичке позиције руског друштва“.

Аутор прихвата овакву научну самоидентификацију и разуме савремену фазу руског конзервативизма као суштински антиглобализацијски идејни ток. Као такав, он није монолитан, већ хетероген, обликован кроз полемичке сижее који подразумевају критички интониран однос према западном универзалizmu, репресивном „рационализму“ и милитаристичком хуманизму, уз истовремено трагање за очувањем руског традиционалног националног и државно-правног идентитета у новим околностима. То значи, да га посматрамо у континуитету са његовом традиционалном и модерном фазом.

Савремени руски конзервативни дискурс одликује, по налазима кандидата, тактичка поливаленција у асиметричном стратешком антиглобализацијском одговору који нуди. У његовој еволуцији он разликује две фазе, пре-путинску и путинску, у оквиру којих се он трансформише из маргинално-опозиционог у доминантни идејни ток којим се легитимише власт у Русији данас. Из веома разуђеног партијског и идејног савременог руског конзервативизма он издваја три епицентра или интелектуална средишта којим се формулише руски одговор на изазове глобализације. То су либерални-конзервативизам који тренутно доминира налазећи свој практични израз у деловању кључне партије руског политичког система „Јединствена Русија“, затим национални-конзервативизам младоконзервативаца који још увек трага за својом успешном друштвеном реализацијом и евроазијски еkleктични конзервативизам са несумњивим утицајем на политичку и јавну сферу уопште. Он закључује да вредносне константе руског конзервативизма (политичко-правне и филозофске) у својој либерално-конзервативној форми представљају носећу идеолошку позицију руског политичког система, правећи отклон према догматском колективизму марксистичке провенијенције са једне стране и либерално-демократском индивидуалистичком догматизму западног типа са друге, тражећи у парадигматичној конзервативној традицији „самобитни пут“ Русије.

Иако постоје озбиљне разлике међу њима, он износи став да постоји заједничка логика којом они демонстрирају покушај стварања конзервативизма као мета-језика

који би био конкурентан доминантном либералном моделу савремености. Ове три струје конвергирају најпре на плану идеје државе, где враћају концепт суверености у само средиште теоријске расправе и практичне имплементације. Иако се на том плану разлике крећу од апологије вестфалског система и одређене отворености према западним интеграцијама у либералном конзервативизму, преко инсистирања на апсолутној суверености која сеже до цивилизацијског изолационизма Русије уз отвореност искључиво према њеном традиционалном геополитичком простору младоконзервативаца, све до империјалне концепције неоевразијаца - тачка конвергенције јесте став да Русија у ери глобализације не сме да одустаје од сопственог система вредности, посебно не од сопствене државно-цивилизацијске суверености и права на сопствену мисију у савременом свету. На овом плану савремени руски конзервативизам прелази из своје дефанзивне улоге, у офанзивну формулацију алтернативе западној глобализацији. Кандидат сматра да је руски државни поредак захваљујући конзервативном дискурсу прешао из своје постсовјетске у нову, авангардну-*постлибералну* фазу, односно да је у савременој Русији легитимизација власти либерално-демократским вредностима прешла свој зенит, као и да постоје индикатори који сведоче о „стапању хоризоната“ три наведена конзервативна модела државно-правног поретка Русије за XXI век.

Иако је то на тренутном стадијуму јако тешко извршити, с обзиром да су ти идејни и друштвени процеси још увек у току, кандидат износи након експликације предикцију да ће ова три концепта и даље конвергирати и по осталим вредносним пунктовима, стварајући један синтетички модел савременог руског конзервативизма. Коначно, руски конзервативизам, уопште, анализирајући његове политичко-правне аспекте и фундаменталну филозофску основу, разуме на крају као *цивилизацијски позив на повратак изгубљене целовитости* и то на три нивоа: на личном, појединачном плану сваког човека које је „расцепљен“ императивима модернитета, на плану руског „друштва“ које је у својеврсном унутрашњем расколу почев од владавине Петра I налазећи се у стању перманентно недовршене модернизације, и на глобалном плану идентитета човечанства, које је универзализацијом западног либералног вредносног основа запало у перпетуирање духовно-моралне, политичке, правне и сваке друге кризе.

Заоштривши своју тезу на самом крају, аутор сматра да, с обзиром на чињеницу да се стратегије западне модерне показују недостатним за излазак из глобалне кризе, поновно успостављање вредносних параметара руског конзервативизма данас демонстрира конзервативно-револуционарне импликације на личном плану (повратак вери), унутрашњем друштвено-државном плану (повратак патерналистичко-солидаристичком концепту државе), док на ширем плану човечанства и његове (изнова нађене) постмодерне мисије савремени руски конзервативизам може постати теоријски и практични „окидач“ једне *глобалне конзервативне револуције*.

Докторска теза кандидата мр Андреја Митића представља оригиналан научни рад. Посебан научни допринос огледа се у свестраном истраживању појма „конзервативизма“, прецизирању концептуалног језгра руског конзервативизма, његове периодизације и развојних тенденција, тематизацији, у нашој истраживачкој пракси потпуно занемарених, правних аспеката руског

конзервативизма, али и у анализи актуелизације овог идејног комплекса у савременом руском политичком систему. Овај рад представља „пионирски“ подухват систематизације руског конзервативног правно-политичког мишљења, с обзиром на чињеницу да у нашој научној заједници не постоји рад који се на систематски начин бави овом темом. Резултати истраживања су правилно логички и јасно протумачени, критички аргументовани. Целовитом научном и практичном анализом, користећи све научне методе и обимну научну литературу кандидат је дао изузетан научни и практични допринос правној и политичкој науци. Реконструкцијом, интелектуалном и генерализацијама које произлазе из тематизације до сада теоријски необрађиваних аутора у нашој правно-политичкој мисли, као и посебно вредном анализом савремене идеолошке конфигурације политичког система Руске Федерације, потврђује се друштвена и научна оправданост ове дисертације. Посебну тежину налазима кандидата даје чињеница да су у току писања рада многи закључци проверени и научно верификовани рефератима на међународним конференцијама у Руској Федерацији (Москва, Нижњи Новгород, 2011), затим у Републици Српској Пале (мај, 2013), као и да је рад под називом „Руско конзервативизам с оне стране левице и деснице“, прошао критичку рецензију и био позван на међународну конференцију Универзитета Кембриџ: „Европа: криза и обнова“, април, 2013).

Сагласно томе, Комисија једногласно предлаже Наставно-научном већу Правног факултета Универзитета у Нишу да се докторска дисертација кандидата мр Андреја Митића под насловом: „Руски конзервативизам-правно-политички аспект“, прихвати као самосталан и на научним основама заснован рад и да се именује комисија за јавну одбрану докторске дисертације.

У Нишу, 18.11.2013.године

ЧЛАНОВИ КОМИСИЈЕ

1. Др Драган Чорбић, редовни проф.

Правног факултета у Нишу

2. Др Ђокица Јовановић, ванредни проф.

Филозофског факултета у Београду

3. Др Марко Трајковић, ванредни проф.

Правног факултета у Нишу